

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ALE EDUCAȚIEI

CONSORTIU: Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți (USARB), Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul (USC).

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 821.135.1-1.09(043.2)

SEVERIN MARTA

**EXPRESIVITATEA POEZIEI LUI GHEORGHE GRIGURCU:
RIGOAREA FORMALĂ ȘI GRAȚIA IMAGINATIVĂ**

SPECIALITATEA: 622.01. LITERATURĂ ROMÂNĂ

Rezumatul tezei de doctorat în filologie

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

Aliona GRATI, dr. hab. în filologie, prof. univ.

Membrii Comisiei de îndrumare:

1. Diana VRABIE, dr. în filologie; conf. univ.
2. Victoria FONARI, dr. în filologie; conf. univ.
3. Diana DEMENTIEVA, dr. în filologie.

Componența Comisiei de doctorat:

Președinte – Acad. Mihai CIMPOI, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific – Aliona GRATI, dr. hab. în filologie, prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Referent 1 – Victoria FONARI, dr. în filologie, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Referent 2 – Nicoleta IFRIM, dr. hab. în filologie, prof. univ., Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

Referent 3 – Natalia STRĂJESCU, dr. în filologie, conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Secretar științific – Diana DEMENTIEVA, doctor în filologie, Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc pe data de 18 decembrie 2025, ora 14:00, Universitatea de Stat din Moldova, blocul 3, auditoriul 434 – sala „Eugen Coșeriu”, Chișinău, str. Mihail Kogălniceanu 65, în ședința publică a Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la data de 12 noiembrie 2025.

Autor

Severin Marta

Conducător științific

Grati Aliona, dr. hab., prof. univ.

Președinte al Comisiei de doctorat

Acad. Cimpoi Mihai, dr. hab., prof. univ.

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE TEZEI	4
CONȚINUTUL TEZEI	8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	22
BIBLIOGRAFIE	25
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	28
ADNOTARE	31
ANNOTATION	32
АННОТАЦИЯ	33

REPERELE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea și importanța temei abordate. În era Inteligenței Artificiale, când creația devine tot mai mult asociată cu proceduri automatizate și modele digitale, se ridică întrebarea fundamentală: cum se diferențiază produsul artificial de creația unei conștiințe umane? Dacă inteligența artificială poate genera texte, imagini sau muzică, ce relevanță mai are creația omului? Bineînțeles, ceea ce îi lipsește mașinii este capacitatea de a simți, de a experimenta emoția și de a o transpune în limbaj artistic. Prin urmare, creierul uman rămâne prin complexitatea sa, spațiul original al sensibilității, locul în care cunoașterea se împletește cu trăirea și unde actul de creație devine formă de explorare a conștiinței.

Literatura, în special poezia, nu poate fi redusă la o simplă acumulare de date sau la un joc formal al limbajului. Ea nu transmite doar informație, ci creează o experiență emoțională și cognitivă unică, în care cititorul este invitat să participe activ. Din această perspectivă se conturează *poetica cognitivă*, orientare teoretică ce investighează modul în care cititorul percepe, procesează și resimte un text liric. Această abordare oferă un cadru modern pentru a înțelege literatura nu doar ca obiect estetic, ci ca experiență de cunoaștere interioară și de reflecție asupra propriei condiții.

O asemenea perspectivă devine cu atât mai relevantă dacă o raportăm la marile transformări estetice ale modernismului, curent care a marcat începutul secolului XX prin redefinirea sensibilității și prin explorarea unor forme noi de expresie. În timp, poezia modernistă s-a dovedit un spațiu fertil pentru aplicarea unor instrumente de analiză tot mai sofisticate, capabile să pătrundă dincolo de suprafața textului și să descifreze strategiile de construcție a viziunii asupra lumii. Instrumentele elaborate de interpretare – de la lectura structurală la abordările interdisciplinare – au relevat nu doar profunzimea expresivă, ci și viziuni originale asupra lumii.

Istoria literară situează modernismul la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Definirea conceptului a generat numeroase discuții, întrucât termenul *modern* a fost multă vreme asociat cu *actual* sau *contemporan*. Doar în momentul în care s-a desprins de această sinonimie, modernismul a reușit să fie înțeles ca o categorie estetică distinctă, caracterizată prin dorința de originalitate și inefabil. Dualitatea manifestului moderniștilor a oscilat între două tendințe complementare: rigoarea expresiei, deschiderea către inovație formală și complexitatea imaginarului [6, pp.89,92,116]. În acest context, se resimte nevoia unor noi grile de interpretare a poeziei moderniste, capabile să depășească analiza strict formală sau tematică și să surprindă mecanismele prin care textul provoacă emoție și participare intelectuală. Lectura poeziei lui Gheorghe Grigurcu prin instrumentele *poeticii cognitive* răspunde acestei nevoi, scoțând la iveală semnificații profunde ce conjugă limbajul ermetic și conceptual cu expresivitatea imaginației, devoalată în idei, imagini și tensiuni creatoare.

În lumina acestor caracteristici definitorii ale modernismului, poezia lui Gheorghe Grigurcu se distinge printr-o asimilare originală a principiilor estetice ale curentului, adaptate la propriul univers liric. Caracterul introspectiv, dublat de valențe psihologice și cognitive, înscrie opera lirică semnată de Gheorghe Grigurcu în formula modernistă. Printr-un limbaj intelectualizat și încifrat, poetul suscită lectorul inițiat să deslușească „nodul vital al gândirii” sale. Sensibilitatea profundă, tensiunea trăirilor interioare amprentate de starea socială a epocii, absconsitatea limbajului, privirea ironică asupra trecutului, revolta împotriva realității, explorarea zonelor inconștientului și decuparea peisajelor naturii ce reflectă stările sufletești ale poetului sunt doar câteva dintre aspectele care, plasate sub semnul esteticului, bifează viziunea proprie a lui Gheorghe Grigurcu asupra lumii. Universul poetic al lui Grigurcu conturează un lirism reflexiv, subiectiv, traversat de nuanțe ontologice evidențiind raportul *eu-lume* într-o formulă originală. Această constatare ne-a determinat să alegem poezia lui Gheorghe Grigurcu, paradigmatică pentru înțelegerea sensibilității moderniste târzii și potrivită unei lecturi prin *poetica cognitivă*. Analiza propusă vizează să arate cum, în fața provocărilor actuale legate de inteligența artificială, creația lirică rămâne un spațiu al conștiinței vii și al experienței interioare, imposibil de redus la simple proceduri automatizate.

Despre Gheorghe Grigurcu se afirmă că „s-au spus multe”. Se poate confirma această opinie doar în sfera revistelor literare, lipsind până în prezent un studiu monografic care să vizeze activitatea sa de poet. Rezidă în obiectivele tezei punerea în valoare a personalității poetice și stabilirea locului potrivit în dezvoltarea liricii românești. Gheorghe Grigurcu promovează un discurs poetic ce respectă rigoarea formală a moderniștilor, propunând un imaginar poetic efervescent. Concizia versurilor, dublată de exultanța imaginativă, militează pentru o estetică a modernității, stilizând realul. Gheorghe Grigurcu explorează o poetică introspectivă provocând lectorul să reflecte asupra artei și existenței. Prin urmare, *poetica cognitivă* se dovedește un cadru teoretic adecvat pentru investigarea acestei opere.

Imboldul pentru această temă a fost generat, inclusiv, de necesitatea creării unei sinteze globale a ceea ce definește și cuprinde poezia lui Gheorghe Grigurcu. Prima lucrare dedicată integral acestui autor ne-a determinat să cercetăm multiple aspecte ale creației sale, depășind sfera poeziei și incluzând dimensiunea critică și biografică. Materialele care au ieșit în afara corpusului de bază al tezei au fost integrate în anexe, acestea conținând informații inedite și valoroase, capabile să susțină o lucrare autonomă de tip monografic. Întregul demers – atât partea principală, cât și anexele – pune în valoare peste 270 de referințe bibliografice identificate în reviste sau periodice dedicate vieții și activității lui Gheorghe Grigurcu, reunind opiniile unor personalități de referință aplecate asupra activității critice și a vieții personale, iar într-o măsură mai redusă, asupra vocației de poet.

Cu toate acestea, **noutatea prezentei lucrări** rezidă în analiza poeziei din perspectiva *poeticii cognitive* – ca nouă paradigmă de cercetare interdisciplinară, ce reunește studiul literaturii, lingvisticii, psihologiei și neuroștiinței, cu scopul de a oferi o înțelegere temeinică a modului în care limbajul poetic influențează percepția și gândirea cititorului. O astfel de abordare are ca obiectiv nu doar analiza și interpretarea imaginilor poetice, ci vizează și modul cum limbajul poetic relaționează cu mintea cititorului, generându-i acestuia reacții emoționale ce reflectă experiențe umane universale. La Gheorghe Grigurcu, forma și imaginarul se susțin reciproc, alcătuind un sistem coerent în care rigoarea formală potențează profunzimea semnificațiilor. Creația lirică, orientată către explorarea cunoașterii și a condiției umane, provoacă cititorul la reflecție într-o lume austeră. Modelul nostru de analiză valorifică personalitatea creatoare a scriitorului prin prisma *poeticii cognitive* pentru a surprinde echilibrul dintre arhitectura textului și dinamica viziunii poetice.

Scopul lucrării constă în evidențierea modului în care poezia lui Gheorghe Grigurcu îmbină rigoarea formală cu expresivitatea imaginarului, propunând o grilă de analiză și interpretare inovatoare, ce integrează perspective din științele cognitive și din domeniul literaturii, facilitând astfel investigarea felului în care construcția poetică și densitatea imaginației influențează procesele cognitive, percepțiile și emoțiile cititorului.

Obiectivele cercetării:

1. Contextualizarea profilului creator al lui Gheorghe Grigurcu, prin evidențierea elementelor biografice care conturează o voce lirică distinctă;
2. Investigarea dosarului de receptare critică de la debutul scriitorului până în prezent;
3. Definirea poeziei din perspectiva poetului și criticului Gheorghe Grigurcu;
4. Prezentarea viziunii etico-estetice a autorului, precum și ilustrarea/argumentarea prin scrierile critice;
5. Identificarea similarităților între *principiile impresioniste* promovate în critica lui Gheorghe Grigurcu și viziunea teoreticienilor *poeticii cognitive*;
6. Enumerarea principiilor formale în creația lirică a lui Grigurcu;
7. Explorarea rafinamentului creator, evidențiind modul în care poezia lui Gheorghe Grigurcu se distinge prin finețe expresivă și profunzime tematică;
8. Stabilirea centrului deictic în etapele creației lirice a lui Gheorghe Grigurcu;
9. Identificarea sub-lumilor și lumilor textuale în textele lirice;
10. Evidențierea rolului teoriei figură/fundal în discursul poetic al lui Gheorghe Grigurcu;
11. Explorarea rolului metaforei conceptuale nu doar din perspectivă lingvistică, ci și ca mod fundamental de a înțelege lumea înconjurătoare.

Ipoteza de cercetare: analiza creației lirice a lui Gheorghe Grigurcu prin instrumentele *poeticii cognitive* permite evidențierea formei inovatoare și a bogăției imaginarului său, relevând echilibrul dintre construcția formală riguroasă și complexitatea imaginativă, definitorie pentru poziționarea poetului în cadrul literaturii române contemporane.

Metodologia cercetării științifice: În această cercetare, demersul interpretativ se raportează la conceptul de *critică cu metodă*, înțeles ca paradigmă postmodernă deschisă și democratică, ce presupune flexibilitatea utilizării mai multor instrumente de analiză, în funcție de specificul textului examinat. În acest cadru, se va recurge la *poetica cognitivă* ca nouă grilă interdisciplinară de interpretare a poeziei, ce vizează atât aspectele estetic-literare, cât și pe cele cognitive, urmărind impactul pe care îl are lectura asupra minții cititorului. Reunind elemente din teoria literaturii, mai exact, poetica structuralistă, studiul imaginarului, lingvistica cognitivă, psihologie și semantica cognitivă, *poetica cognitivă* facilitează analiza și interpretarea poeziei lui Gheorghe Grigurcu evidențiind rigoarea formală și grația imaginativă prin aplicarea instrumentelor aferente: deixis, instrumentul *figură/fundal*, sub-lumi și lumi textuale, teoria *blending* și metafora conceptuală. Alături de *poetica cognitivă* – perspectiva principală de analiză cu propriile instrumente –, cercetarea valorifică și metode complementare precum cea documentară (pentru inventarierea articolelor critice), cronologic-descriptivă (pentru sistematizarea volumelor de poezii), biografică (pentru corelarea datelor de viață cu scrisul liric), structuralistă (pentru identificarea nucleelor tematice și a motivelor recurente), arhetipală/psihanalitică și bachelardiană (pentru interpretarea imaginarului și a simbolurilor fundamentale).

Studiile de referință care au servit drept suport metodologic sunt semnate de cercetători precum: R. Tsur (*principalul teoretician al poeticii cognitive*), P. Stockwell, J. Gavins, G. Steen, V. Evans și M. Green, A. Kwiatkowska, D. Geeraerts, G. Brone, Z. Kovekses, M. Giovanelli, M.-L. Ryan, M. Johnson, G. Lakoff, E. Semino, P. Werth, M. Turner, K. Oatley, A. Schmitt, P. Simpson, W. Empson, W. Iser, R. Wellek și A. Warren, Gh. Crăciun, Concetta Maria La Rocca, M. Freeman, G. Fauconnier, B. Bergen, J. Zinken, U. Eco, R. Ohmann, I. Armstrong Richards, P. Ricœur, M. Dufrenne, G. Țugui, O. Fotache, P. Cornea, A. Grati, D. Dementieva, G. Tucan, D. Tucan, X. Yang, A. Buzatu etc. Fragmentele citate din literatura de specialitate internațională (engleză, franceză) sunt traduse în limba română de către autorul lucrării.

Cuvinte-cheie: Gheorghe Grigurcu, literatura română, *poetica cognitivă*, modernism, critic literar, creație lirică, receptare critică, figură/ fundal, deixis cognitiv, lumi textuale, sub-lumi deictice, epistemice, atitudinale, *blending*, metafora conceptuală, ermetism, autocritică, introspecție, percepție, emoție.

CONȚINUTUL TEZEI

Structura și volumul tezei. Structura tezei reflectă rigoarea demersului de cercetare și logica internă a argumentației. Lucrarea este alcătuită din aproximativ 150 de pagini de text de bază și este organizată în trei capitole, precedate de Introducere și urmate de Concluzii generale și recomandări, Bibliografie, Anexe, precum și Declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul candidatului. În **Introducere** este trasat cadrul general al cercetării, justificând actualitatea și importanța temei. Sunt formulate scopul, obiectivele și ipoteza cercetării, corelate cu argumentarea noutății și originalitatea științifică. Tot aici este prezentat suportul teoretic și metodologic, iar rezultatele științifice obținute sunt sintetizate și evaluate din perspectiva valorii lor teoretice și aplicative.

Capitolul I, *Receptarea critică a operei poetice a lui Gheorghe Grigurcu: repere istoriografice*, oferă o sinteză a opiniilor multor scriitori și critici literari contemporani care recunosc valoarea personalității scriitorului Grigurcu, evidențiind trăsăturile distinctive ale creației sale. În demersul de cercetare, elocvente sunt articolele revistelor literare ce cuprind informații critice referitoare la activitatea literară a lui Gheorghe Grigurcu. În cele peste 270 de referințe critice se afirmă nume importante din literatura română, precum: Ana Blandiana, Barbu Cioculescu, Mircea Moș, Lucian Raicu, Viorel Mureșan, Constantin Trandafir, Adrian Dinu Rachieru, Mircea A. Diaconu, Tudorel Urian, Cristian Livescu, Nicolae Coande, Alex. Ștefănescu, Constantin Abăluță, Traian Ștef, Ion Popescu-Brădiceni, Liana Cozea, Emanuela Ilie, Nicolae Bosbiciu, Oana Fotache, Ovidiu Pecican, Paul Aretzu, Ion Pop etc. La aceste referințe critice se vor adăuga și opiniile regăsite în prefața sau postfața anumitor volume semnate de scriitorul Gheorghe Grigurcu. Totodată, se fac trimiteri și la opiniile critice asupra poeziei lui Gheorghe Grigurcu, dat fiind obiectivul cercetării de a reliefa dominantele tematice ale poeziei, precum și activitatea primă ca poet. Perspectiva biografică se impune a fi analizată și interpretată cu scopul de a obține, ulterior, o înțelegere complexă a creației lirice.

În subcapitolul 1.1. *Identitatea scriitorului Gheorghe Grigurcu între critică literară, poezie și aforism* se propune o analiză a identității scriitorului ca personalitate complexă în spațiul literaturii române. Identitatea scriitorului Gheorghe Grigurcu se conturează în literatura română ca un profil plurivalent, situat la intersecția dintre poezie, critică literară și aforism. Deși implicarea sa critică a fost una susținută și constantă, receptarea a relevat faptul că autorul își revendică prioritar statutul de poet, considerând creația lirică drept nucleul expresiei sale artistice. Critica literară și scrisul aforistic sunt complementare vocației poetice, devenind instrumente de explorare intelectuală și de rafinare a propriei sensibilități estetice. Această triadă identitară conferă autorului o poziție distinctă în câmpul literar românesc, întrucât îmbină prospețimea viziunii lirice cu rigoarea spiritului analitic și cu forța concentrată a reflecției aforistice. Receptarea operei lui

Gheorghe Grigurcu a confirmat complexitatea acestei identități, diverși exegeți subliniind, de-a lungul timpului, felul în care autorul a reușit să armonizeze dimensiunile poetului, criticului și moralistului. Numeroși critici literari au remarcat concizia și densitatea ideatică, expresivitatea și rafinamentul stilistic ale poemelor sale, în timp ce lirismul auster, rigoarea contemplativă și libertatea metaforei au fost considerate elemente definitorii ale scrisului său. În paralel, activitatea critică a lui Grigurcu nu a fost privită ca secundară, ci ca expresie a unei lucidități intelectuale care completează organic universul său poetic. Pendularea sa între cele trei registre ale discursului literar creează o identitate artistică polisemică, a cărei receptare nu a putut fi niciodată limitată la un singur rol cultural.

Din perspectiva istoriei literare, pluralitatea rolurilor asumate de Gheorghe Grigurcu a determinat o receptare critică fragmentată, orientată fie asupra creației poetice, fie asupra activității sale ca exeget, fără a privilegia o analiză integrată a personalității scriitorului. Absența unor studii monografice consacrate exclusiv operei sale poetice relevă atât mobilitatea acestei identități, cât și dificultatea abordării ei într-un cadru unitar. În acest context, cercetarea de față își propune să depășească perspectiva parțială a exegezei anterioare și să restituie imaginea coerentă a autorului, valorizând în special dimensiunea poeziei și raportând-o la instrumente critice moderne, între care *poetica cognitivă* oferă premisele unei lecturi inovatoare a creației lirice a lui Grigurcu.

Subcapitolul 1.2. *Lecturi critice ale operei poetice* se axează pe inventarierea volumelor de poezii semnate de poetul Grigurcu, precum și pe aprecierile critice consemnate la apariția acestora. Identificarea trăsăturilor dominante de către criticii literari va constitui un prim pas în reliefarea unor amprente biografice ce vor favoriza conturarea unui profil complex al autorului. Pentru completarea acestei perspective punctuale asupra receptării imediate, demersul va fi extins printr-o sinteză a tuturor articolelor publicate în reviste literare, dedicate personalității scriitorului Gheorghe Grigurcu cu prilejul colocviilor sau al evenimentelor aniversare. Subcapitolul examinează evoluția operei poetice a lui Gheorghe Grigurcu prin raportare la receptarea critică generată de apariția fiecărui volum de versuri. Inventarierea producției lirice, plasată în ordinea publicării, permite observarea modului în care discursul poetic s-a afirmat și a fost perceput în diferite etape ale creației sale. Cronici literare, articole de întâmpinare și recenzii apărute în principalele reviste culturale pun în lumină specificitatea fiecărui volum, evidențiind transformările de viziune, stil și tonalitate, precum și constantele universului liric. Identificarea acestor note dominante în receptarea imediată reprezintă un pas necesar în surprinderea mecanismului de construcție a imaginii publice a poetului și a felului în care critica literară a validat, treptat, originalitatea și coerența demersului artistic. Aceste intervenții critice, de regulă mai nuanțate, dezvăluie direcțiile dominante ale interpretării operei poetului în timp, de la accentul pus pe modernitatea discursului liric și subtilitatea expresiei poetice, până la reliefarea dimensiunii

etice, civice și intelectuale a creației. Împreună, lecturile critice imediate și cele retrospective conturează o imagine complexă, articulată progresiv, în care biografia spirituală a autorului se reflectă în scriitura sa, facilitând ulterior identificarea acelor elemente care definesc profilul poetic distinct al lui Gheorghe Grigurcu.

În subcapitolul 1.3. *Direcții și interpretări ale poeziei*, atenția va fi focalizată pe activitatea poetică a lui Grigurcu, epuizând toate referințele bibliografice ce vizează poezia și vocația de poet. Deși nu se prezintă extrem de extinsă, analiza critică a operei lirice surprinde originalitatea și profunzimea sensului poetic, iar pentru o sistematizare coerentă se disting șapte direcții de receptare. Perspectiva biografică se va institui ca unul dintre elementele de bază care aduce înțelesuri importante în interpretarea scrierilor poetice. Mărturiile colegilor de breaslă, precum și destăinuirile din cadrul interviurilor servesc la conturarea unui profil complet al scriitorului, în care dimensiunea lirică și cea critică se află într-o permanentă interdependență. La finalul subcapitolului se vor detalia aspecte legate de receptarea controversată a scriitorului Grigurcu. Studiile critice îl recomandă ca un reper în loialitatea față de principiile lovinesciene. Subiectivitatea în procesul de interpretare evidențiază o fundamentală capacitate de observație și devoalează un scriitor preocupat de complexul adevărului. Experiența din sfera lirică, urmată de activitatea de critic literar legitimează afirmația scriitorului că „nu am încredere decât în criticii care sunt ei înșiși poeți”.

Secțiunea 1.4. *Repere tematice și însemne moderniste* evidențiază atât motivele centrale ale creației sale, cât și trăsăturile definitorii care îl plasează în sfera modernismului. Lirica sa gravitează în jurul unor teme precum criza interioară a individului, tensiunea dintre eul creator și realitatea exterioară, fragilitatea și efemeritatea ființei umane în fața timpului, dar și reflecția asupra actului de creație și asupra limbajului poetic. În plan stilistic, limbajul abscons, încifrat și profund intelectualizat, reflexivitatea și autoanaliza, sensibilitatea adâncă împletită cu un acut simț al analizei realității, precum și viziunea asupra crizei omului interiorizat constituie însemne moderniste recunoscutibile în întreaga sa operă lirică. Toate aceste elemente configurează o viziune poetică distinctă, în care forma rafinată și densitatea ideatică se îmbină într-o expresie artistică originală.

În capitolul al II-lea, intitulat *Poetica cognitivă: o grilă interpretativă pentru poezia lui Gheorghe Grigurcu* sunt prezentate reperele metodologice ce vor servi la analiza și interpretarea creației lirice a poetului Gheorghe Grigurcu. Ca școală de critică literară relativ nouă, *poetica cognitivă* vizează interacțiunea dintre lectura textului literar și procesele cognitive din mintea receptorului. Gândirea, percepția, atenția, imaginația au un impact valoros în analiza și interpretarea poeziei. Reacțiile emoționale trezite în cititor favorizează descoperirea valorilor expresive ale poeziei. Sensibilizarea zonelor cognitive ale receptorului conduce la o experiență

estetică ce oferă o nouă perspectivă de cunoaștere a lumii. Cititorul participă activ la construirea sensului textului. În subcapitolul 2.1. *Poetica cognitivă: perspective și considerații generale* se va face o prezentare conceptuală a *poeticii cognitive* pornind de la perspectiva teoreticienilor, reliefându-se importanța și obiectivele școlii de critică literară ce implică o relație armonioasă între structura și efectele textelor literare. Limbajul poetic deoalează viziunea scriitorului asupra lumii și experiențele trăite în ea, evidențiind o legătură indisolubilă între corp (experiențele trăite), minte (procesele cognitive) și literatură (ca mod de exprimare). *Poetica cognitivă* reprezintă o direcție critică interdisciplinară ce integrează lingvistica, psihologia cognitivă și teoria literaturii, propunând o abordare a textului literar din perspectiva proceselor mentale implicate în lectură. Această orientare depășește interpretarea exclusiv estetică a poeziei și valorifică textul ca formă de cunoaștere și de reconstrucție a experienței umane. Limbajul poetic este privit ca expresie a unei relații profunde dintre corp, minte și lume, întrucât experiențele trăite modelează imaginea poetică și modul în care cititorul se raportează la aceasta. Prin urmare, lectura devine un act complex, în care dimensiunea cognitivă și cea afectivă se întretaie, iar sensul literar se formează în interacțiunea dintre text și conștiința receptorului.

Perspectiva *poeticii cognitive* conferă cititorului un rol activ în generarea sensului, acesta fiind considerat co-creator al universului poetic. În locul unei receptări pasive, teoria pune accentul pe procesele mentale, emoțiile și reprezentările declanșate de lectură, demonstrând că sensul nu este fix, ci dinamic, contextual și dependent de bagajul cognitiv și afectiv al cititorului. Astfel, *poetica cognitivă* oferă un cadru de analiză adaptat studiului poeziei lui Gheorghe Grigurcu, întrucât permite examinarea simultană a construcției formale a textului și a efectelor sale asupra cititorului. Această metodă evidențiază complexitatea actului poetic, în care rigoarea expresiei și subtilitatea imaginației se completează, generând o experiență literară profundă și transformatoare.

Subcapitolul 2.2. *Conceptul de lector: de la tradiție la poetica cognitivă* evidențiază rolul pe care *poetica cognitivă* îl acordă cititorului. Astfel, creația literară nu aparține doar făuritorului ei, ci și lectorului. În modelele hermeneutice și estetice anterioare, cititorului i se atribuia, în general, un rol secund, orientat spre descifrarea sensului stabilit de autor sau de text. *Poetica cognitivă* schimbă această paradigmă, considerând actul lecturii un proces interactiv, în care cititorul participă activ la construirea sensului, mobilizându-și experiențele, memoria afectivă, capacitatea de imaginație și mecanismele cognitive.

Prin prisma *poeticii cognitive*, creația literară devine rezultatul unei colaborări implicate între autor, text și cititor, sensul configurându-se în dinamica relației dintre aceștia. Lectorul este privit ca un co-creator al universului ficțional, deoarece actualizează potențialul semantic al textului în funcție de propria structură cognitivă și afectivă. Această perspectivă amplifică importanța experienței individuale în interpretare și relevă caracterul fluid, deschis și multiplu al

sensului literar. În contextul analizei poeziei lui Gheorghe Grigurcu, conceptul de lector capătă o importanță aparte, întrucât lirismul său cere un cititor implicat, capabil să decodifice subtilele interferențe dintre imagine, emoție și reflecție, transformând lectura într-un act de cunoaștere și co-participare creatoare.

În subcapitolul 2.3. *Instrumentele poeziei cognitive: definiții și aplicabilitate*, se va face inventarul instrumentelor *poeziei cognitive* care vor constitui suportul pentru analiza textelor lirice din capitolul al III-lea. Sunt definite, ilustrate și conceptualizate următoarele instrumente:

- *deixis cognitiv* – instrument ce facilitează ancorarea spațio-temporală a cititorului în lumea textului;
- *lumi textuale* – instrument ce urmărește modul cum se construiește o lume fictivă în mintea cititorului, paralelă cu cea reală. Răspunsul la întrebarea: *Ce ne apare în minte atunci când citim un poem sau un text din literatură?* demonstrează legătura ce se stabilește în mintea noastră între ceea ce lecturăm și ceea ce simțim;
- *figura și fundalul* – teorie conform căreia creierul cititorului selectează anumite elemente ca fiind importante (*figuri*) dintr-un text literar, plasându-le în opacitate pe cele mai puțin importante. Acest proces facilitează decodarea sensului textului și îmbină obiectivitatea lingvisticii cu subiectivitatea interpretării literare, determinând structurile relevante pentru efectul literar;
- *blending* – teorie ce evidențiază faptul că fuziunea dintre structuri conceptuale diferite generează un spațiu emergent dens în semnificații;
- *metafora conceptuală sau cognitivă* – teorie ce susține că fiecare concept care ia naștere în sistemul cognitiv participă la formarea propriei experiențe și că gândirea noastră este metaforică. Lingviștii Lakoff și Johnson demonstrează că toate metaforele din textele literare au corespondent în limbajul colocvial. Pentru a explica experiențe complexe, dar abstracte, este necesară ancorarea în imagini concrete. Metafora conceptuală facilitează descifrarea mecanismelor la care apelează poetul pentru a construi sensuri noi, stimulând răspunsuri emoționale și intelectuale din partea cititorului.

În subcapitolul 2.4. *Principiile criticii lui Gheorghe Grigurcu: afinități cu poezia cognitivă*, se vor reliefa principalele aspecte comune din critica lui Gheorghe Grigurcu compatibile cu viziunea teoreticienilor *poeziei cognitive*. Se va constata că, deși nu se aliniază pe deplin la principiile *poeziei cognitive*, în critica sa se regăsesc câteva elemente-cheie aparținând acesteia, precum: redarea impresiei pe care o face un text citit asupra minții umane, construirea unui limbaj plasticizat care creionează o altfel de realitate, emoția prezentă în analiza critică, valorizarea contextului, importanța acordată receptorului, generarea experienței estetice etc. Se vor evidenția principiile impresioniste în critica lui Gheorghe Grigurcu, elementele distinctive și crezul literar

al scriitorului, în finalul subcapitolului fiind inserate câteva considerații asupra poeziei contemporane „judecate” de critic.

Un alt aspect relevant îl constituie dimensiunea etică a criticii practică de Grigurcu, în spiritul tradiției lovinesciene, prin care actul critic este condiționat de sinceritate intelectuală, responsabilitate estetică și integritate morală. Această poziționare etică nu contrazice, ci completează viziunea *poeticii cognitive*, pentru care lectura reprezintă o experiență transformatoare, ce implică atât mintea, cât și sensibilitatea și conștiința morală a lectorului. Prin îmbinarea criteriilor estetice cu cele etice, Grigurcu propune un mod de evaluare a literaturii în care adevărul interior, autenticitatea expresiei și intensitatea trăirii devin determinante pentru valoarea operei. Prin filtrul unui spirit analitic, dar sensibil la vibrația lirică, Grigurcu promovează o poezie vie, autentică, ce provoacă intelectul și sensibilitatea cititorului, apropiindu-se astfel de idealul *poeticii cognitive*: literatura ca mod de cunoaștere și explorare a conștiinței umane.

Capitolul al III-lea, *Poezia lui Gheorghe Grigurcu: exercițiu de poetică și libertate a imaginației*, reprezintă partea aplicativă a cercetării și valorifică instrumentele *poeticii cognitive* în analiza creației lirice a lui Gheorghe Grigurcu. Investigația este structurată în două direcții complementare: pe de o parte, examinarea aspectelor formale ale poeziei, vizând organizarea discursului liric, structurile expresive și strategiile de configurare a sensului; pe de altă parte, explorarea dimensiunii imaginației poetice, cu accent pe mecanismele cognitive și afective care susțin expresivitatea și originalitatea imaginarului. Analiza urmărește să identifice trăsăturile definitorii ale liricii lui Gheorghe Grigurcu și modul în care acestea activează procese cognitive specifice în conștiința lectorului, în vederea evidențierii impactului pe care poezia sa îl exercită asupra cititorului – instanță esențială în configurarea sensului și în dinamica actului de receptare literară.

Subcapitolul 3.1. *Poezia lui Gheorghe Grigurcu – rigoarea formală* examinează rigoarea formală ca element definitoriu al poeticii lui Gheorghe Grigurcu, evidențiind modul în care aceasta structurează discursul liric și contribuie la individualizarea stilului său. Îndepărtarea de tiparele prozodice tradiționale nu implică renunțarea la ordine sau disciplină estetică, ci presupune reorganizarea materialului poetic în forme flexibile, adaptate sensibilității moderne. Rigoarea devine, astfel, o expresie a unei libertăți controlate, orientată spre obținerea unei limpezimi a expresiei și a unei intensități semantice sporite. Prin economie verbală, selecție riguroasă a imaginilor și preferința pentru formule expresive concentrate, poezia lui Grigurcu valorifică forma ca instrument de potențare a sensului, nu ca limită impusă imaginației. În această perspectivă, modernitatea discursului liric se reflectă în armonia dintre construcția formală și vibrația subiectivă a trăirii, rezultând un lirism sobru, precis și profund, în care expresivitatea este obținută prin rafinament, nu prin exuberanță ornamentală.

Secțiunea 3.1.1. *Centrul deictic al structurii poetice: o perspectivă asupra poeziei lui Gheorghe Grigurcu* analizează funcția centrului deictic în structura poeziei lui Gheorghe Grigurcu, cu scopul de a evidenția modul în care acesta contribuie la coeziunea internă a discursului liric și la configurarea perspectivei enunțiative. Centrul deictic constituie nucleul orientativ al textului, punctul din care se organizează relațiile spațiale, temporale și personale, determinând poziționarea cititorului în raport cu vocea poetică. În creația lirică a lui Grigurcu, deixisul nu funcționează doar ca element de orientare formală, ci devine un mecanism cognitiv prin care se construiește sensul, întrucât stabilește cadrul perceptiv și afectiv în interiorul căruia se desfășoară experiența poetică. Corelat cu rigoarea formală, centrul deictic contribuie la menținerea coerenței textului, reducând dispersia imagistică și consolidând legătura dintre perspectiva eului poetic și modul de receptare a poemului. Prin utilizarea precisă a marcajelor de persoană, timp și loc, discursul capătă claritate și direcție, orientând lectorul către un spațiu interior ordonat și intens încărcat afectiv. În acest sens, deicticul devine un instrument prin care se articulează vocea poetică, se modelează proximitatea dintre eu și lume, iar lectura capătă caracterul unei imersiuni controlate într-o conștiință poetică ce îmbină luciditatea cu vibrația emoțională.

Compartimentul 3.1.2. *Deixis compozițional în opera lui Gheorghe Grigurcu* este consacrat analizei deixisului compozițional în opera poetică a lui Gheorghe Grigurcu, cu accent pe modul în care elementele formale și componentele paratextuale – în special titlurile volumelor și ale poemelor – contribuie la generarea sensului și la orientarea lecturii. Deixisul compozițional funcționează ca un ansamblu de repere ce structurează traseul interpretativ al cititorului, facilitând accesul la universul liric și influențând modul în care acesta percepe, decodifică și reconfigurează realitatea poetică. Titlurile, prin densitatea lor semantică și prin potențialul sugestiv, creează un prim orizont de așteptare, indicând direcția tematică, tonalitatea afectivă sau perspectiva cognitivă a textului. În lirica lui Grigurcu, paratextul nu este un simplu „antecuvânt”, ci un declanșator al unui proces de semnificare pluristratificat, în care cititorul este invitat să reconstruiască subtilul raport dintre intenția poetică, forma expresiei și rezonanța interioară a imaginilor. Deixisul compozițional devine, astfel, un instrument de articulare a coerenței poemului, permițând ca sensurile potențiale să se activeze în funcție de perspectiva cititorului, care participă activ la configurarea lumii textuale. Prin această optică, poezia lui Grigurcu demonstrează că unitatea poemului nu este rezultatul rigidității formale, ci al unui echilibru între economia lingvistică, simbolismul paratextual și libertatea interpretativă generată de dialogul dintre text și conștiința lectorului.

Subcapitolul 3.1.3. *Figura și Fundalul: o perspectivă a poeziei cognitive* valorifică instrumentul cognitiv „Figura și Fundalul” pentru a evidenția modul în care cititorul construiește sensul unui poem prin distingerea și corelarea elementelor dominante de cele secundare ale

textului. În creația poetică a lui Gheorghe Grigurcu, *figura* reprezintă nucleul semantic și imagistic al poemului, elementul care atrage atenția și declanșează procesul interpretativ, în timp ce *fundalul* constituie contextul subtil, adesea difuz, care susține și amplifică percepția sensului. Acest raport dinamic între vizibil și insinuat, între explicit și latent, activează un mecanism cognitiv prin care cititorul este determinat să decodifice nu doar imaginea poetică în sine, ci și ecoul ei mental și afectiv. Figura și fundalul nu operează exclusiv pe plan vizual, ci funcționează simultan în registru cognitiv și estetic, influențând emoțiile, atenția și modul de configurare a relațiilor semantice din interiorul textului. În poezia lui Gheorghe Grigurcu, figura nu anulează fundalul, iar fundalul nu rămâne inert, ci fiecare își redefinesc rolul prin dialog reciproc, transformând lectura într-un proces de ajustare continuă a focalizării. Astfel, ambiguitatea poetică devine un stimul pentru interpretare, invitând cititorul să traverseze straturile de sens ale poemului și să participe activ la construcția universului liric, în acord cu principiile *poeticii cognitive*.

Subcapitolul 3.1.4. *Ambivalența metaforei conceptuale: între rigoare și libertate imaginativă* abordează ambivalența metaforei conceptuale în poezia lui Gheorghe Grigurcu, evidențiind rolul acesteia nu doar ca ornament stilistic, ci ca instrument cognitiv fundamental în construcția sensului. În perspectiva *poeticii cognitive*, metafora conceptuală nu este o figură de stil decorativă, ci expresia unor structuri mentale profunde prin care individul înțelege și interpretează experiența lumii. Poezia lui Grigurcu oferă un teren fertil pentru analiza acestor mecanisme, întrucât utilizează metafore cu densitate semantică ridicată, ce traduc procese abstracte, trăiri interioare și concepte esențiale în imagini susceptibile de multiple interpretări. Astfel, metafora devine un mijloc de mediere între concret și abstract, între experiența senzorială și introspecția reflexivă, marcând o relație subtilă între rigoarea formală și libertatea imaginativă.

Identificarea și interpretarea metaforelor conceptuale în poezia lui Gheorghe Grigurcu scot la iveală modul în care acestea activează procese cognitive complexe, stimulând cititorul să participe la configurarea sensului în mod personal și creativ. Metafora induce o negociere continuă între ceea ce este sugerat și ceea ce este interpretat, permițând o circulație liberă între planul logic și cel afectiv al discursului liric. Echilibrul dintre structura controlată a expresiei poetice și elanul imaginației care traversează versurile generează o experiență estetică intensă, ce solicită implicarea cognitivă și emoțională a lectorului. În acest cadru, metafora conceptuală devine spațiul privilegiat în care rigoarea și libertatea nu se exclud, ci se potențează reciproc, conferind poeziei o profunzime hermeneutică distinctă și o capacitate de a revela noi moduri de percepție și înțelegere a lumii.

Subcapitolul 3.2. *Imaginarul poeziei lui Gheorghe Grigurcu. Deixisul perceptiv în construcția poetică* examinează imaginarul poetic al lui Gheorghe Grigurcu prin prisma deixisului perceptiv, reliefând modul în care instanța lirică modelează experiența cititorului printr-o orientare afectiv-cognitivă a perspectivelor poetice. Deixisul perceptiv depășește funcția referențială a

deixisului tradițional, transformându-se într-un instrument de imersiune în universul interior al eului poetic. Prin selectarea unor repere lingvistice care marchează percepția, atenția și intensitatea trăirilor, discursul liric invită cititorul să activeze propriile experiențe senzoriale și afective, stimulând o participare profundă la construcția sensului. Imaginile poetice nu se impun prin descriere exterioară, ci se revelează treptat, prin filtrul unei percepții subiective ce angajează memoria, introspecția și simțurile lectorului. În acest sens, imaginarul devine un spațiu de întâlnire dintre conștiința poetică și cea a cititorului, generând o lectură interactivă, în care sensul se naște din convergența trăirilor sugerate de text și a celor re trăite de lector. Deixisul perceptiv conferă astfel coerență și intensitate imaginarului poetic al lui Gheorghe Grigurcu, transformând poemul într-un act de comunicare sensibilă și reflexivă, în care cititorul este simultan receptor și co-creator al universului poetic.

Diviziunea 3.2.1. *Deixis spațial și temporal – cronotop cognitiv* investighează modul în care deixisul spațial și temporal configurează cronotopul cognitiv în poezia lui Gheorghe Grigurcu, determinând modul de orientare a cititorului în universul liric. Din perspectiva *poeticii cognitive*, spațiul și timpul nu reprezintă simple coordonate externe ale discursului poetic, ci devin elemente mentalizate, interiorizate, care influențează mecanismele de receptare și interpretare a textului. În lirica lui Grigurcu, reperele de spațialitate și temporalitate sunt adesea concentrate, aluzive sau fragmentare, solicitând cititorului un efort de reconstrucție imaginară a cadrului poetic. Acest proces activează memoria, intuiția și capacitatea de sinteză a lectorului, transformând cronotopul într-o experiență percepută mai degrabă afectiv decât descriptiv. Prin juxtapuneri subtile, alternanțe de planuri și suprapuneri ale timpului interior cu cel exterior, poezia lui Grigurcu creează o geografie și o temporalitate fluidă, care angajează cititorul într-un act de co-creare a spațiului și timpului poetic.

În universul liric al lui Gheorghe Grigurcu, spațiul și timpul se află într-o relație organică, constituind un cronotop cognitiv care modelează interpretarea și experiența estetică a textului. Spațiile sunt adesea minimalizate, abstractizate sau reduse la repere simbolice, în timp ce temporalitatea poate apărea suspendată, circulară sau fragmentată, reflectând ritmul interior al eului poetic. Aceste strategii permit cititorului să perceapă poemul ca pe o scenă mentală în care realitatea exterioară este transfigurată prin filtrul conștiinței poetice. Deixisul spațio-temporal nu doar orientează, ci induce o stare perceptivă, invitând lectorul să experimenteze simultan prezența și absența, continuitatea și rupturile timpului, apropierea și distanța spațiului. Prin această subtilă articulare a cronotopului, poezia lui Gheorghe Grigurcu capătă profunzime reflexivă și o dimensiune meditațională, stimulând cititorul să participe nu doar la decodarea sensului, ci și la resimțirea afectivă a unei temporalități și spațialități marcate de interioritate și contemplare.

Subcapitolul 3.2.2. *Lirica lui Gheorghe Grigurcu prin prisma teoriei Blending* aplică teoria Blending-ului conceptual la poezia lui Gheorghe Grigurcu, pentru a evidenția modul în care cititorul construiește sensul prin îmbinarea creativă a unor concepte provenite din domenii semantice diferite. În viziunea *poeticii cognitive*, Blending-ul reprezintă un proces mental prin care mintea combină elemente din mai multe spații mentale pentru a genera o nouă configurație de sens, imposibil de anticipat dacă aceste domenii ar fi analizate separat. Poezia lui Grigurcu favorizează asemenea fuziuni cognitive prin juxtapuneri metaforice insolite, imagini neașteptate și asocieri abstracte, ce solicită cititorului un efort hermeneutic activ. Astfel, sensul nu este oferit în mod direct, ci se constituie treptat, prin activarea resurselor imaginative și conceptuale ale lectorului, care este invitat să integreze, să reinterpreteze și să reformuleze în propriul orizont de înțelegere semnificațiile sugerate de text.

Analiza creației lirice a lui Gheorghe Grigurcu prin instrumentul *Blending*-ului conceptual scoate în relief capacitatea poetului de a genera structuri poetice emergente, în care rezultatul interpretării depășește suma componentelor sale inițiale. Imaginarul poetic creează frecvent interferențe între planuri senzoriale, intelectuale și metafizice, determinând apariția unor „spații de fuziune” în care cititorul reconfigurează realitatea poetică într-o manieră personală. Acest proces de compoziție mentală stimulează atât percepția afectivă, cât și reflecția cognitivă, transformând lectura într-o experiență de cunoaștere nuanțată și profundă. Prin aplicarea teoriei *Blending*, poezia devine un laborator al gândirii creatoare, unde sensurile emergente capătă valoare estetică și hermeneutică, în deplină consonanță cu idealul *poeticii cognitive*: acela de a transforma actul lecturii într-un spațiu de explorare a complexității conștiinței umane.

Subcapitolul 3.2.3. *Lumi textuale și sub-lumi în poezia lui Gheorghe Grigurcu* valorifică teoria *lumilor textuale* pentru a evidenția modul în care poezia lui Gheorghe Grigurcu construiește universuri conceptuale pluristratificate, ce implică cititorul într-un proces activ de explorare și actualizare a sensurilor. În perspectiva *poeticii cognitive*, textul poetic funcționează ca un spațiu de proiecție mentală în care realitatea sugerată de limbaj se articulează în „lumi posibile”, configurate prin alegeri lexicale, imagini, focalizare și ton discursiv. Aceste lumi textuale se află într-o relație de interdependență cu realitatea cititorului, care mobilizează propriile modele cognitive, afective și culturale pentru a interpreta poemul. În acest fel, lectura devine un act de traversare și reconstruire a acestor universuri, prin raportare constantă la experiența personală.

Sub-lumile, ca structuri interne ale lumilor textuale, joacă un rol esențial în nuanțarea sensului și în intensificarea trăirii estetice. Ele reprezintă zone semantice specifice – asociate unor imagini, idei, stări sau mecanisme perceptive – care completează arhitectura universului poetic și permit cititorului să experimenteze o varietate de niveluri de semnificare. În poezia lui Gheorghe Grigurcu, sub-lumile se formează prin acumularea de detalii sugestive, prin simboluri recurente și

prin tensiunea dintre vizibil și latent, generând spații de reflecție și reverie în care lectorul poate intra, rămâne și interpreta. Astfel, teoria lumilor textuale și a sub-lumilor ilustrează capacitatea poeziei lui Grigurcu de a crea un dialog subtil între planul textului și planul conștiinței cititorului, transformând lectura într-un proces cognitiv și profund afectiv.

În secțiunea 3.2.3.1. *Sub-lumi deictice, epistemice și atitudinale*, se va pune accentul pe componentele lingvistice ce contribuie la formarea lumilor textuale. Sub-lumile deictice ancorează textul liric spațio-temporal și personal, explorând modul în care *eu/aici/acum* creează sensuri, descoperind perspectiva subiectivă a scriitorului, dar și implicarea afectivă a cititorului. Sub-lumile epistemice evidențiază gradul de cunoaștere, certitudine sau incertitudine ale eului liric și explorează modul în care acestea sunt exprimate în textul poetic, reflectând procesele cognitive și emoționale implicate în construirea sensului pentru cititor. Sub-lumile atitudinale cuprind aspecte legate de atitudinile și emoțiile poetului față de anumite situații sau momente din text. Convergența acestor sub-lumi dau naștere unei lumi textuale nuanțate și profunde ce stimulează cititorul să reflecte la propria viziune asupra lumii.

În compartimentul 3.2.3.2. *Lumea textuală a artei poetice*, atenția se va centra pe procesul de creație a poeziei, evidențiindu-se cum sunt angrenate procesele cognitive în înțelegerea creației lirice. Investigarea din perspectiva *poeticii cognitive* transcende versurile scrise, explorându-se modalitatea prin care receptorul este implicat activ în generarea semnificațiilor și înțelegerea textului liric. Poezia nu trebuie percepută doar ca o formă de artă verbală, ci și ca un proces de gândire activ în care receptorul formează sensuri din simbolurile poetice, iar funcția imaginației generează reprezentări mentale. În această lume textuală, poemul devine atât obiect, cât și instrument al cunoașterii, iar actul poetic este reprezentat ca un proces mental dinamic, în care se combină intenția artistică, experiența existențială și resursele imaginative ale eului creator. Cititorul este astfel plasat într-o poziție activă, fiind chemat să participe la edificarea sensului prin activarea propriilor procese cognitive și afective. Imaginația funcționează ca mecanism central în acest demers, generând reprezentări mentale care permit receptorului să pătrundă dincolo de suprafața textului și să experimenteze poezia ca formă de gândire creatoare. În acest mod, arta poetică a lui Gheorghe Grigurcu devine un loc de întâlnire între creație și interpretare, în care poezia este percepută nu doar ca produs estetic, ci ca un act de cunoaștere reflexivă și participativă.

Secțiunea 3.2.3.3. *Lumea textuală a iubirii* se focalizează pe modul în care cititorul își creează reprezentările mentale ale iubirii. Poezia lui Grigurcu despre iubire depășește granița unei simple exprimări a sentimentului, stimulând mecanismele cognitive ale receptorului prin figurile de stil și simbolurile din versuri, invitând cititorul să descifreze tensiunea inerentă acestui plan. Figurile de stil, ambiguitatea expresivă și nuanțele metaforice creează un câmp semantic polimorf, în care sensurile se nasc treptat, în funcție de disponibilitatea afectivă și experiența lectorului.

Astfel, cititorul este chemat să își construiască propriile reprezentări mentale ale iubirii, mobilizându-și memoria emoțională, concepțiile personale și resursele imaginative. Iubirea devine, în acest cadru, un teritoriu al cunoașterii sensibile, în care poezia funcționează ca un catalizator al introspecției, al confruntării cu vulnerabilitatea și cu aspirația spre împlinire. În universul liric al lui Grigurcu, tensiunea intrinsecă a sentimentului iubirii este transfigurată în experiență poetică, iar cititorul este invitat nu doar să contemple, ci să participe la revelarea sensului, transformând lectura într-un act de trăire și înțelegere profundă.

Diviziunea 3.2.3.4. *Lumea textuală a inadaptabilității și memoria autobiografică* analizează modul în care „lumea textuală a inadaptabilității” este construită în poezia lui Gheorghe Grigurcu prin valorificarea memoriei autobiografice, transformată într-un instrument esențial al configurării sensului liric. În acest registru, autobiografismul nu se reduce la simpla evocare a unor episoade biografice, ci devine un proces de transfigurare poetică a amintirilor, traumelor și tensiunilor interioare, care capătă consistență simbolică și expresivitate artistică. Poezia relevă o sensibilitate accentuată față de experiențele marcate de marginalizare, fragilitate, inadaptabilitate și interiorizare dureroasă, acestea fiind convertite în imagini poetice cu puternic impact afectiv și cognitiv. Cititorul este invitat să descifreze straturile de memorie ascunse în text, să identifice simbolurile și metaforele ce re-proiectează evenimente, stări sau frământări existențiale, reconectându-le la propriul fond experiențial. Astfel, memoria autobiografică devine un liant între lumea interioară a poetului și conștiința lectorului, generând un spațiu hermeneutic în care inadaptabilitatea se transformă în experiență de cunoaștere, introspecție și reflecție comună. Prin această transmutare poetică, Grigurcu conferă vulnerabilității estetice o dimensiune cognitivă, iar lectura se convertește într-un act de solidaritate afectivă și de înțelegere a condiției umane.

Secțiunea 3.2.3.5. *Lumea textuală a naturii* valorifică modul în care poezia lui Gheorghe Grigurcu construiește „lumea textuală a naturii” ca spațiu privilegiat de mediere între universul interior al eului poetic și experiența cititorului. Natura nu este reprezentată ca un simplu cadru exterior sau element decorativ, ci devine un mediu simbolic și cognitiv prin care sunt filtrate teme universale precum viața, moartea, timpul și fragilitatea existenței. Imaginarul natural devoalat în creația lirică a lui Grigurcu conține o încărcătură reflexivă ce activează procesele mentale ale receptorului, invitându-l să vadă în elementele naturii corespondențe profunde cu propriile trăiri, amintiri și întrebări existențiale. Lumea vegetală, fenomenele atmosferice, ritmurile ciclice ale anotimpurilor sau imaginile telurice devin repere cognitive și afective prin care cititorul își proiectează și își reconstruiește sensurile. Astfel, natura funcționează ca un spațiu de dialog între text și conștiința cititorului, stimulând reflecția și introspecția și favorizând crearea unor reprezentări mentale ce transcend descriptivul. În această manieră, lumea textuală a naturii contribuie la formarea unui orizont hermeneutic în care lectorul este provocat nu doar să observe,

ci să simtă, să gândească și să participe activ la revelarea sensurilor profunde ascunse în structura textului poetic.

Compartimentul 3.2.3.6. *Lumea textuală a credinței/ religiei* evidențiază felul în care dimensiunea religioasă devine un reper esențial al configurării sensului poetic și al reflecției asupra condiției umane. Credința, ca nucleu al gândirii poetice a lui Grigurcu, nu este tratată ca element dogmatic, ci ca un impuls interior de căutare spirituală, de dialog cu transcendența și de interogație asupra locului omului în univers. Simbolurile religioase și imaginile sacralității sunt integrate într-un discurs liric marcat de sobrietate, introspecție și tensiune metafizică, deschizând cititorului un spațiu de meditație asupra valorilor, identității și sensului existenței. Prin aceste repere ale sacrului, poemul devine un teritoriu de întâlnire între interogația poetică și frământarea spirituală, invitând lectorul să reflecteze asupra propriilor credințe, îndoieli și revelații. În acest context, poezia se transformă într-un act hermeneutic în care cititorul este chemat să-și reevalueze poziția în raport cu transcendentul, transformând lectura într-o experiență de autoînțelegere și de reconectare la dimensiunea spirituală a ființei.

Lucrarea este însoțită de o serie de anexe care completează analiza propriu-zisă și oferă un cadru mai amplu de înțelegere a operei lui Gheorghe Grigurcu. Acestea conțin, în primul rând, date biografice și o listă cronologică a volumelor publicate, configurând un ansamblu de date monografice menite să contextualizeze demersul din teză. Deși cercetarea de față se concentrează exclusiv asupra creației poetice, nu puteau fi ignorate aspectele biografice, acestea fiind plasate în anexe din considerente de spațiu. De asemenea, sunt incluse mărturii și experiențe de viață ale autorului, care își pun amprenta asupra textelor lirice și contribuie la conturarea unui profil complex al scriitorului. Tot în anexe se regăsesc și analize detaliate ale unor secțiuni ale tezei, relocate acolo pentru a nu încărca excesiv corpul principal al lucrării. În ansamblu, anexele se constituie într-un instrument complementar esențial, menit să întregască și să susțină demersul exegetic central.

Poezia lui Gheorghe Grigurcu se înscrie în modernismul târziu românesc, distingându-se prin rigoare formală, profunzime reflexivă și o complexitate tematică ce privilegiază introspecția, criza identitară și dimensiunea intelectuală a actului poetic. Discursul liric cultivă o estetică a tensiunii dintre luciditate și vulnerabilitate, în care frumosul este reconfigurat prin contactul cu urâtul, disonanța și melancolia existențială. În acest spațiu poetic, forma riguroasă nu limitează expresivitatea, ci o potențează, orientând limbajul către concizie, densitate semantică și ermetism controlat, accesibil în special unui cititor inițiat. Temele dominante – timpul ca entitate disolutivă și revelatoare, iubirea trăită între aspirație și alienare, memoria ca muzeu interior al durerii și identității, natura și sacrul ca repere cognitive și afective – sunt articulate într-un univers liric paradoxal, în care ordinea și criza coabitează. Poezia devine un teritoriu al cunoașterii și reflecției,

un spațiu al confesiunii și al sondării sinelui, în care cititorul este invitat să participe activ la descifrarea sensului și la trăirea experienței estetice.

Analiza operei lui Gheorghe Grigurcu prin prisma *poeticii cognitive* relevă o construcție lirică în care sensul se constituie prin activarea mecanismelor mentale și afective ale cititorului, transformând lectura într-un act de co-creație. Deixisul cognitiv, teoria figurii și fundalului, Blending-ul conceptual și teoria lumilor textuale demonstrează modul în care universul poetic al lui Grigurcu solicită o reconstrucție interioară a textului, implicând memoria, imaginația, empatia și reflecția. Metafora conceptuală, departe de ornament, devine un instrument de cunoaștere, prin care experiența umană este interpretată în termenii unor asocieri emergente – concret/abstract, natural/spiritual, senzorial/metafizic –, generând spații semantice noi ce provoacă lectorul la interpretare și autoanaliză. Lumea textuală a iubirii, a naturii, a inadaptabilității, a artei poetice și a credinței configurează o hartă a interiorității umane, în care autobiograficul este transfigurat simbolic, iar trăirea devine materie de reflecție cognitivă și spirituală. Astfel, poezia lui Gheorghe Grigurcu transcende discursul liric tradițional, afirmându-se ca un laborator al sensului, în care identitatea, memoria, suferința, erosul și aspirația spre transcendență sunt supuse reinterpretării, iar cititorul este invitat să trăiască poemul ca experiență cognitivă, estetică și existențială.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Scrierile lui G. Grigurcu au beneficiat de o receptare critică amplă și favorabilă, reflectată în articole și cronici semnate de nume importante ale literaturii române. De la debutul său poetic, personalitatea și opera sa au suscitât interes, atât pe plan liric, cât și critic. Deși își revendică prioritatea vocației poetice, activitatea de critic literar, susținută și de rațiuni profesionale, s-a impus cu o autoritate incontestabilă, eclipsând în parte ipostaza de poet.

Opera lui G. Grigurcu se distinge printr-o coerență interioară remarcabilă, în care spiritul analitic se împletește organic cu sensibilitatea poetică. Criticul manifestă o atenție constantă față de nuanțele expresive și față de autenticitatea actului literar, conferind scrisului său profunzime și finețe interpretativă. În același timp, poetul Grigurcu își proiectează universul liric într-o zonă a reflecției și a subtilității, menținând o continuitate tematică și stilistică între cele două ipostaze ale sale.

Aprecierile exegeților evidențiază calități precum expresivitatea, concizia, puritatea și rigoarea versurilor, dar și forța estetică, spiritul civic și rafinamentul stilistic. Criticul Marian Popa remarca originalitatea poeziei lui G. Grigurcu printr-o comparație sugestivă cu elementele chimice rare și dure din tabelul lui Mendeleev. În absența unor monografii dedicate, cercetarea s-a sprijinit pe numeroase articole publicate în reviste literare de prestigiu, precum *România literară*, *Familia*, *Vatra*, *Steaua*, *Observator cultural*, *Contemporanul*, *Acolada* etc. Numeroși critici și scriitori — de la Virgil Ierunca, Ana Blandiana și Nicolae Manolescu la Ion Pop, Alex. Ștefănescu, Al. Cistelean sau Marian Popa — au contribuit la conturarea profilului său literar.

Capitolul I a pus în evidență complexitatea dublei vocații a lui G. Grigurcu – poet și critic literar –, reliefând atât sensibilitatea, originalitatea și profunzimea creației lirice, cât și luciditatea, spiritul polemic și etica prezentă în demersul critic. Deși această dualitate a generat opinii divergente, analiza echilibrată permite o înțelegere clară a personalității și valorii sale în peisajul literaturii române contemporane. În egală măsură, s-a evidențiat modul în care cele două laturi ale creației sale se completează reciproc, poezia alimentându-se din spiritul analitic al criticului, iar critica din sensibilitatea poetului. G. Grigurcu reușește astfel să construiască o punte între introspecția lirică și rigoarea rațională, definindu-și un stil propriu, recognoscibil prin finețea observației și claritatea expresiei. Prin consecvența reflecțiilor și prin fidelitatea față de valorile autentice, el devine un reper al integrității intelectuale, înscriindu-se în tradiția marilor spirite critice care au marcat evoluția literaturii române postbelice.

Capitolul al II-lea evidențiază caracterul interdisciplinar al *poeticii cognitive*, care îmbină lingvistica și psihologia cognitivă pentru a analiza literatura în relație directă cu experiența cititorului. Această abordare redefineste lectura ca un proces activ, în care cititorul devine co-creator al sensului, alături de autor și text, prin intermediul percepțiilor, emoțiilor și proceselor

cognitive implicate. Instrumente precum *deixisul cognitiv*, *teoriile lumilor textuale*, *figura și fundalul*, *blendingul* și *metafora conceptuală* oferă un cadru analitic unitar, explicând modul în care cititorul se ancorează mental și emoțional în universul literar, transformând lectura într-o experiență imersivă și reflexivă. Sensul literar este astfel un rezultat dinamic, generat prin interacțiunea dintre textualitate și conștiința cititorului, într-un continuu dialog afectiv și cognitiv.

Critica impresionistă practică de G. Grigurcu, axată pe subiectivitate, emoție și expresivitate, se intersectează cu principiile *poeticii cognitive* prin reafirmarea rolului activ al cititorului. În plus, G. Grigurcu dezvoltă o critică etică, onestă și angajată, în care judecata estetică este inseparabilă de verticalitatea morală. Stilul său critic echilibrează empatia cu luciditatea, iar ironia devine un instrument de distanțare evaluativă și autenticitate intelectuală. Prin activitatea sa, G. Grigurcu oferă un model critic ce conjugă dimensiunea estetică cu cea etică, pledând pentru o literatură autentică și necompromisă. Astfel, lectura – în viziunea *poeticii cognitive* și în practica critică a lui G. Grigurcu – devine un act de cunoaștere profundă, atât a textului, cât și a sinelui.

Capitolul al III-lea demonstrează că poezia lui G. Grigurcu se înscrie în modernismul târziu românesc, remarcându-se prin rigoare formală, reflexivitate profundă și un discurs intelectualizat, ermetic, adresat unui cititor inițiat. Lirica sa valorifică introspecția, abstractizarea cognitivă și analiza psihologică, configurând o „estetică a crizei”, în care frumosul este reconceptualizat prin integrarea urâtului, a disonanței și a alienării. În acest univers poetic, suferința, marginalitatea, conștiința de sine și tensiunea interioară sunt reliefate printr-un limbaj criptic, unde forma severă intensifică expresivitatea.

Titlurile volumelor funcționează ca noduri semantice, iar figurile de stil, inclusiv metafora și tehnica „toggling”, destabilizează timpul liniar, generând un timp circular afectiv, reflectând criza identitară și melancolia. *Teoria lumilor textuale* relevă o poetică fragmentară dar coerentă, în care planurile deictic, epistemic și atitudinal generează o realitate poetică participativă, iar cititorul devine partener activ în experiența lirică. *Blendingul* conceptual din opera sa produce fuziuni între planuri naturale și spirituale, senzoriale și abstracte, stimulând un proces cognitiv de mapare și interpretare.

Metafora conceptuală este înțeleasă ca un mecanism cognitiv fundamental, nu ca simplu ornament, iar imaginile poetice reconfigurează elementele lumii exterioare și interioare într-un spațiu emergent, bogat în semnificații. Aceasta constituie una dintre cheile esențiale de acces în universul liric al lui G. Grigurcu, deoarece permite înțelegerea modului în care poetul convertește experiența trăită în cunoaștere interioară și expresie estetică. Analiza raportului dintre domeniul-sursă și domeniul-țintă evidențiază subtilitatea procesului de transfigurare poetică, relevând cum abstractul devine inteligibil prin ancorarea sa în concret, corporalitate și memorie afectivă.

Temele centrale ale liricii sale – timpul, iubirea, memoria, religiozitatea și relația omului cu natura – sunt abordate prin paradoxuri, simboluri arhetipale și detalii cotidiene, într-un echilibru subtil între concret și abstract, între suferință și contemplație. Iubirea este trăită ambivalent, ca dorință și izolare, absența prototipului feminin accentuând melancolia și tensiunea erosului. Natura capătă o funcție simbolică esențială, fiind transfigurată în spațiu afectiv și cognitiv ce reflectă confruntarea dintre efemer și etern. Dimensiunea religioasă, profundă și nedogmatică, este articulată în jurul ideii de suferință ca purificare, căutare spirituală și speranță, iar Dumnezeu apare ca lumină și iubire, poezia configurându-se ca spațiu ritualic al confesiunii.

Poezia lui G. Grigurcu conturează un spațiu liric tensionat și polifonic, în care se intersectează fragilitatea trăirii, introspecția lucidă și căutarea sensului. Într-un limbaj condensat, criptic și dens simbolic, discursul său nu mizează pe transparență, ci pe sugestie, discontinuitate și aluzie, chemând cititorul la o lectură activă, intuitivă și reflexivă. Temele recurente – timpul disoluției, suferința conștientizată, iubirea ca absență, natura ca semn și tăcere – sunt explorate printr-o poetică a paradoxului și a crizei identitare. Grigurcu nu oferă certitudini, ci deschide itinerarii ale ambiguității fertile, într-un dialog constant cu limitele limbajului, ale cunoașterii și ale ființei. În această construcție lirică, marcată de austeritate formală și profunzime ideatică, textul devine un spațiu de rezonanță între conștiința poetică și experiența umană, între conceptual și afectiv, invitând cititorul să trăiască poezia ca formă de inițiere și autoexplorare.

Complexitatea operei lui G. Grigurcu a impus extinderea cercetării dincolo de analiza strict poetică. Astfel, materialul inclus în Anexe, neputând fi subsumat în întregime perspectivei *poeticii cognitive*, s-a conturat ca un studiu autonom, cu valoare monografică, ce completează imaginea de ansamblu asupra creației sale.

Recomandările formulate în urma acestei cercetări se concentrează asupra valorificării și aprofundării cadrului teoretic propus, prin următoarele direcții de acțiune:

- publicarea unei monografii care să reflecte în mod coerent și sistematic dimensiunea teoretico-aplicativă a interpretării din perspectiva *poeticii cognitive*;
- introducerea, în cadrul programelor universitare cu profil umanist, a unei discipline dedicate *poeticii cognitive*, în vederea familiarizării studenților cu această abordare interdisciplinară;
- elaborarea lucrărilor de licență, disertație sau doctorat prin aplicarea metodologiei dezvoltate în această cercetare, oferind astfel un cadru analitic inovator și relevant;
- extinderea aplicabilității instrumentarului *poeticii cognitive* la autori din alte paradigme literare (*precum simbolismul sau postmodernismul*) ori la alte genuri literare (*epic, dramatic*), în scopul testării versatilității și eficienței metodei la nivel preuniversitar și universitar;
- extinderea materialului inclus în Anexe într-o lucrare monografică distinctă ar permite valorificarea integrală a informațiilor și analizelor care depășesc cadrul *poeticii cognitive*.

BIBLIOGRAFIE

1. BRISSET, Annie. *La poésie pense: une modalité assumptive de la connaissance*. În Erudit. TTR : traduction, terminologie, rédaction, vol. 12, n° 1, 1999. Disponibil: <http://id.erudit.org/iderudit/037350ar>
2. BRÔNE, Geert, VANDAELE, Jeroen. *Cognitive Poetics: Goals, Gains and Gaps. Applications of Cognitive Linguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2009, 567p. ISBN 978-3-11-020560-2.
3. BURGOS, Jean. *Pour une poétique de l'imaginaire*. Éditions du Seuil, 1982, 416p. ISBN 978-2020062756.
4. BUZATU, Alina. *Breviar de poetică cognitivă. Elucidări conceptuale*. Constanța: Analele Universității Ovidius, e Vol. XXXII, 1/2021. Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1006007>
5. CĂLINESCU, George. *Universul poeziei*. București: Editura Minerva, 1971. 320p. ISBN A.nr. 19344/1970.
6. CĂLINESCU, Matei. *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism, Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. Iași: Editura Polirom, 2005. 440p. ISBN 973-681-965-5 440.
7. CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain. *Dicționar de simboluri*. Vol.1 A-D. București: Editura Artemis, 1993. 503p. ISBN 973-566-026-1.
8. CHILDS, Peter, FOWLER, Roger. *The Routledge Dictionary of Literary Terms*. London: Routledge, 2006. 273p. ISBN 0-415-36117-6.
9. CONCETTA, Maria La Rocca. *L'écriture des émotions: approches cognitives et neuro-esthétiques: în teza de doctorat în științe umanistice*. Université De Catane, 2016. 492p.
10. CORNEA, Paul. *Introducere în teoria lecturii*. Iași: Editura Polirom, 1998, 240p. ISBN 973-683-035-7.
11. CORTI, Maria. *Principiile comunicării literare*. Traducere de Ștefania Mincu. Editura Univers, 1981, 211p.
12. COȘERIU, Eugen. *Creația metaforică în limbaj*. [online] [citat 19.06.2024] Disponibil: https://dacoromania.inst-puscariu.ro/articole/2000-2001_1.pdf
13. CRĂCIUN, Gheorghe. *Introducere în teoria literaturii*, ediție revăzută și adaptată pentru învățământul la distanță. 194p.
14. CROCE, Benedetto. *Poezia. Introducere în critica și istoria poeziei și literaturii*. București: Editura Univers, 1972. 428p. Comanda nr.10990.
15. DEMENTIEVA, Diana. *Lectura ca mod de existență a operei literare. Teorii ale lecturii din secolul al XX-lea*. În: GRATI, Aliona, IOVU-MACARI, Elisaveta, POPA Oxana,

- DEMENTIEVA, Diana, GOTCA, Rodica. *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: Dialogica, Imagologia, Sociocritica, Critica orientată către cititor, Ergocritica*. Chișinău: Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2021. 492p. ISBN 978-9975-85-322-4.
16. DIACONU, Mircea A. *Gheorghe Grigurcu, o prezențăabsență*. În *România literară*. An 49, Nr.7/ 17 februarie 2017.
 17. DIACONU, Mircea A. *Gheorghe Grigurcu. Locuirea în chip po(i)etic*. În *Meridian critic*. Nr.2/ Volum 26, 2016.
 18. DURAND, Gilbert. *Structurile antropologice ale imaginarului*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1977. 478p. ISBN 2000-0002-4692-5.
 19. EMPSON, William. *Șapte tipuri de ambiguitate*. București: Editura Univers, 1981, 256p. ISBN 978-0-8112-0037-0.
 20. EVANS, Vyvyan, BERGEN K., Benjamin, ZINKEN, Jörg. *The Cognitive Linguistics Enterprise: An Overview*. În V. Evans, B. K. Bergen (eds). *The Cognitive Linguistics Reader*. London: Equinox Publishing, 2007. [Citat 26.06.2023]. Disponibil: https://ids-pub.bszbw.de/frontdoor/deliver/index/docId/3639/file/Evans_Bergen_Zinken_The_cognitive_linguistics_enterprise_2007.pdf
 21. FALUB, Valentin. *Colocviile de la Beclean*. În *Mișcarea Literară*. An V, Nr.2 (18), 2006.
 22. FAUCCONIER, Gilles, TURNER Mark. *Conceptual integration networks*. În D. Geeraerts, *Cognitive Linguistics Basic Reading*. Berlin: Selignow Verlagsservice, 2006. 497p. ISBN 978-3-11-019084-7.
 23. FONTANIER, Pierre. *Figurile limbajului*. București: Editura Univers, 1977. 526p. Comanda nr.1205.
 24. FOTACHE, Oana. *Divanul criticii. Discursuri asupra metodei în critica românească postbelică*. București: Editura universității din București, 2009. 302p. ISBN 978-973-737-704-3.
 25. FREEMAN, Margaret H. *Reading Readers Reading a Poem: From conceptual to cognitive integration*. *Cognitive Semiotics* 2, supliment (primăvara 2008): 102–128.
 26. FREEMAN, Margaret. *The Fall of the wall between literary studies and linguistics*, in G. Kristiansen, M. Achard, R. Dirven, F. Ruiz de Mendoza, *Applications of Cognitive Linguistics: Foundations and Fields of Application*, Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. [citat 10.07.2023].Disponibil:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1427373
 27. FRIEDRICH, Hugo. *Structura liricii moderne de la mijlocul secolului al 19-lea până la mijlocul secolului al 20-lea*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1969, 337p.
 28. GAVINS, Joanna. *Text World Theory: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007, 208p. ISBN 978-0748623006.

29. GENTNER, Dedre, SMITH, Linsey A. *Analogical Learning and Reasoning*. The Oxford Handbook of Cognitive Psychology, Online Publication Date: Jun 2013 DOI: 10.1093/oxfordhb/9780195376746.013.0042. Disponibil: https://groups.psych.northwestern.edu/gentner/papers/gentner%26Smith_2013.3b.pdf?utm_source=chatgpt.com
30. GRATI, Aliona, IOVU-MACARI, Elisaveta, POPA Oxana, DEMENTIEVA, Diana, GOTCA, Rodica. *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: Dialogica, Imagologia, Sociocritica, Critica orientată către cititor, Ergocritica*. Chișinău: Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2021. 492p. ISBN 978-9975-85-322-4.
31. ISER, Wolfgang. *The Act of Reading, A Theory of Aesthetic Response*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1978. 239p. ISBN 0801823714/978-0-80182-371-8.
32. JAHN, Manfred. *Frames, preferences, and the reading of third-person narratives: towards a cognitive narratology*. În: *Poetics Today*. 1997, vol. 18, nr. 4, pp. 441-468. [Citat 15.07.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/1773182?origin=crossref>.
33. JOHNSON, Mark. *The Body in the Mind* (1990), London: Chicago University Press, 1987. 272p. ISBN 0-226-40318-1.
34. LAKOFF, George, JOHNSON, Mark. *Metafore după care trăim*. Traducere din limba engleză de Alex Văsieș și Vlad Pojoga. Prefață de Simina-Maria Terian. Sibiu: Editura ULBS, 2022, 275p. ISBN 978-606-12-1938-4.
35. LAKOFF, George, JOHNSON, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1981. 241p. ISBN 0-226-46801-1.
36. LAKOFF, George, TURNER, Mark. *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1989, 244p. ISBN 0-226-46811-9.
37. MARINŠEK, Tina Žerdoner. Teza de master: *Pour une approche cognitive des métaphores conceptuelles dans la poésie française*. Ljubljana, 2019, 78p. Disponibil: https://repozitorij.unilj.si/IzpisGradiva.php?id=111916&lang=eng&utm_source=chatgpt.com
38. TSUR, Reuven. *The poetic function and aesthetic qualities: Cognitive poetics and the Jakobsonian model*. *Acta Linguistica Hafniensia*, 42(sup1), 2010, 179–200. <https://doi.org/10.1080/03740463.2010.482408>
39. TSUR, Reuven. *Toward a Theory of Cognitive Poetics*. Portland: Sussex Academic Press, 2008, 683p. ISBN 978-1-84519-225-6.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC

1. SEVERIN Marta. Multilingvism în scrierile lui Gheorghe Grigurcu / Termeni și expresii în limbile latină, franceză, engleză și germană în scrierile lui Gheorghe Grigurcu, în „Across – Journal of interdisciplinary cross-border studies”, Vol 7, No 2 (2023): „Imagined and True Stories of the Multicultural Self”, Editor: Monica-Alexandra TOMA, Editura: Galați University Press, Published: 2023-06-07; ISSN 2602-1463; Articolul la paginile: 37-45. Disponibil: <https://www.gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/across/article/view/7428/6225>
2. SEVERIN Marta. Images of fire in the poems of Gheorghe Grigurcu, în „Across – Cross-Border Research – Interdisciplinary Insights and Borderless Perspectives”; CEEOLPRESS, 2023; Editori: Gina-Aurora NECULA, Maricica STOICA, Mihaela-Alina IFRIM. ISBN: 978-3-949607-36-3, E-ISBN-13: 978-3-949607-37-0; Articolul la paginile: 573-599; Disponibil: <https://www.cceol.com/search/chapter-detail?id=1318762&utm>
3. SEVERIN Marta. Memoria autobiografică și lumea textuală a inadaptabilității în poezia lui Gheorghe Grigurcu, în „Across – Journal of interdisciplinary cross-border studies”, Vol 8, No 2 (2024): „Teaching, Multiculturalism, and Quality of Life”. Editor: Monica-Alexandra TOMA, Editura: Galați University Press, Published: 2025-06-24; ISSN 2602-1463 Articolul la paginile: 173-177; Disponibil: <https://www.gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/across/article/view/8712>

Articole în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

4. SEVERIN Marta. Exegeza lui Gheorghe Grigurcu. Câteva opinii, în „Dialogica, revista de studii culturale si literatura”, Categoria B, Nr. 3/2023, pp. 28-34. ISSN 2587-3695. Disponibil: <https://dialogica.asm.md/exegeza-lui-gheorghe-grigurcu-cateva-opinii/>
5. SEVERIN Marta. Autobiografia lui Gheorghe Grigurcu: descoperirea de sine și negocierea identității, în „Dialogica, revista de studii culturale si literatura”, Categoria B, Nr. 1/2024, pp. 24-30, ISSN 2587-3695; Disponibil: https://dialogica.asm.md/articolePDF/Dialogica_1_2024_Severin.pdf
6. SEVERIN Marta. *Poetica cognitivă*: fundamente teoretice și instrumente de analiză în interpretarea textelor literare, în „Dialogica revista de studii culturale si literatura”, Categoria B, Nr. 3/2024, pp. 32-39. Disponibil: <https://dialogica.asm.md/poetica-cognitiva-fundamente-teoretice-si-instrumente-de-analiza-in-interpretarea-textelor-literare/>

7. SEVERIN Marta. Figura și fundalul în poezia lui Gheorghe Grigurcu: o perspectivă a *poeticii cognitive*, în Akademos, Categoria B. Numărul 2 (77), 2025. ISSN 1857-0461; E-ISSN 2587 – 3687, pp.157-162. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/Akademos_3_2025_web_compressed_0.pdf.

Articole în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova

8. SEVERIN Marta. Imaginarul acvatic în lirica lui Gheorghe Grigurcu, în volumul Conferinței științifice internaționale „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”. Chișinău, 26-27 septembrie 2023. Articolul la paginile: 542-548. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique” (Iași, România), Volumul V (ISSN 2558 – 894X). Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/542-548.pdf

9. SEVERIN Marta. Poezia modernistă a lui Gheorghe Grigurcu: interferențe și influențe, în volumul Conferinței științifice internaționale „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine”. Chișinău, 19-20 septembrie 2024. Articolul la paginile: 236-244. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique” (Iași, România), Volumul 8 (ISSN 2558 – 894X). Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/236-244_2.pdf

ADNOTARE

Severin Marta: *Expresivitatea poeziei lui Gheorghe Grigurcu: rigoarea formală și grația imaginativă*

Teză de doctorat în filologie la specialitatea 622.01 – Literatura română, Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 176 surse, anexe, 150 pagini de text de bază, declarația de asumare a răspunderii, CV-ul autoarei.

Cuvinte-cheie: Gheorghe Grigurcu, literatura română, *poetica cognitivă*, modernism, critic literar, creație lirică, receptare critică, figură/ fundal, deixis cognitiv, lumi textuale, sub-lumi deictice, epistemice, atitudinale, blending, metafora conceptuală, ermetism, autocritică, introspecție, percepție, emoție.

Scopul lucrării constă în evidențierea modului în care poezia lui Gheorghe Grigurcu îmbină rigoarea formală și complexitatea imaginarului, propunând o grilă de analiză și interpretare inovatoare, ce integrează perspective din teoria literaturii, mai exact, poetica structuralistă, studiul imaginarului și din științele cognitive, facilitând astfel investigarea felului în care construcția poetică și densitatea imaginației influențează procesele cognitive, percepțiile și emoțiile cititorului.

Obiectivele cercetării: contextualizarea profilului creator al lui Gheorghe Grigurcu, prin evidențierea elementelor biografice care conturează o voce lirică distinctă; investigarea dosarului de receptare critică de la debutul scriitorului până în prezent; definirea poeziei din perspectiva poetului și criticului Gheorghe Grigurcu; prezentarea viziunii etico-estetice a autorului, precum și exemplificarea în scrierile critice; identificarea similarităților între principiile impresioniste promovate în critica lui Gheorghe Grigurcu și viziunea teoreticienilor *poeticii cognitive*; enumerarea principiilor formale în creația lirică a lui Grigurcu; explorarea rafinamentului creator, evidențiind modul în care poezia lui Grigurcu se distinge prin finețe expresivă și profunzime tematică; stabilirea centrului deictic în etapele creației lirice a lui Gheorghe Grigurcu; identificarea sub-lumilor și lumilor textuale în textele lirice; evidențierea rolului teoriei figură/fundal în discursul poetic al lui Grigurcu; explorarea rolului metaforei conceptuale nu doar din perspectivă lingvistică, ci și ca mod fundamental de a înțelege lumea înconjurătoare.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în analiza poeziei din perspectiva *poeticii cognitive* – ca nouă paradigmă de cercetare interdisciplinară, ce reunește studiile psihologiei, lingvisticii și neuroștiinței, cu scopul de a evidenția interacțiunea dintre rigoarea formală și bogăția imaginarului în construcția sensului poetic, oferind o înțelegere temeinică a modului în care limbajul poetic influențează percepția și gândirea cititorului. O astfel de abordare are ca obiectiv nu doar analiza și interpretarea imaginilor poetice din poezia lui Grigurcu, ci și investigarea modului în care limbajul său poetic interacționează cu mintea cititorului, generându-i acestuia reacții emoționale ce reflectă experiențe umane universale.

Rezultatele științifice obținute constau în realizarea primei sinteze cuprinzătoare dedicată creației lirice a lui Gheorghe Grigurcu, prin analiza nucleelor tematice și a coordonatelor monografice, interpretate din perspectiva *poeticii cognitive*, în vederea evidențierii echilibrului dintre construcția formală riguroasă și grația imaginativă ce definesc poziția acestuia în sfera literaturii române.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei. Cercetarea analizează creația lirică semnată de Gheorghe Grigurcu prin lentila *poeticii cognitive*, evidențiind rolul proceselor mentale implicate în construcția și receptarea textului. Folosind instrumente precum *deixisul cognitiv*, *figura/fundalul*, *lumi textuale*, *blendingul* și *metafora conceptuală*, cercetarea propune un model util și aplicabil cercetătorilor, criticilor literari și cadrelor didactice interesate de investigarea interdisciplinară și de înțelegerea aprofundată a convergenței dintre claritatea formală și bogăția expresivă.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele obținute în urma demersului științific au fost reflectate în 9 articole apărute în revistele științifice de profil umanist și comunicări în cadrul a 13 conferințe științifice internaționale și naționale, precum și în activități de cercetare în cadrul Proiectelor de Stat: *Cultura promovării imaginii orașelor din R. Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii*, ICI, USM 2022-2023 și *Cultură și politică în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova*, Institutul de cercetare al USM: Institutul de Istorie – 2023 – în curs.

ANNOTATION

Severin Marta: *The Expressiveness of Gheorghe Grigurcu's Poetry: Formal Precision and Imaginative Grace*

Doctoral thesis in Philology, specialty 622.01 – Romanian Literature, Chişinău, 2025

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 176 sources, appendices, 150 pages of main text, declaration of responsibility, author's CV.

Keywords: Gheorghe Grigurcu, Romanian literature, cognitive poetics, modernism, literary critic, lyrical creation, critical reception, figure/ground, cognitive deixis, textual worlds, deictic, epistemic and attitudinal sub-worlds, blending, conceptual metaphor, hermeticism, self-criticism, introspection, perception, emotion.

The aim of the work is to highlight the way in which Gheorghe Grigurcu's poetry combines formal rigor with the complexity of imagery, proposing an innovative analytical and interpretative framework that integrates perspectives from literary theory—specifically structuralist poetics, the study of the imaginary—and from cognitive sciences. This approach enables the investigation of how poetic construction and the density of imagination influence the reader's cognitive processes, perceptions, and emotions.

Research objectives: contextualizing the creative profile of Gheorghe Grigurcu by highlighting the biographical elements that shape a distinct lyrical voice; to investigate the dossier of critical reception from the writer's debut to the present; to define poetry from the dual perspective of Gheorghe Grigurcu as poet and critic; to present the author's ethical-aesthetic vision, illustrated in his critical writings; to identify similarities between the impressionistic principles promoted in Grigurcu's criticism and the views of cognitive poetics theorists; enumerating the formal principles in Grigurcu's lyrical creation; exploring the refinement of his poetry, showing how it stands out through expressive subtlety and thematic depth; establishing the deictic center in the stages of his lyrical creation; identifying sub-worlds and textual worlds in lyrical texts; highlighting the role of figure/ground theory in Grigurcu's poetic discourse; exploring the role of conceptual metaphor not only from a linguistic perspective, but also as a fundamental way of understanding the surrounding world.

The scientific novelty and originality lie in analyzing poetry from the perspective of cognitive poetics – as a new interdisciplinary paradigm that unites psychology, linguistics, and neuroscience. The aim is to reveal the interaction between formal rigour and imaginative richness in constructing poetic meaning, offering a solid understanding of how poetic language shapes the reader's perception and thought. This approach seeks not only to analyze and interpret poetic imagery in Grigurcu's work, but also to investigate how his poetic language interacts with the reader's mind, generating emotional reactions that reflect universal human experiences.

The scientific results consist in achieving a comprehensive synthesis of Gheorghe Grigurcu's lyrical creation, through the analysis of thematic nuclei and monographic coordinates, interpreted from the perspective of cognitive poetics, in order to highlight the balance between rigorous formal construction and imaginative grace that define his position within Romanian literature.

The theoretical significance and practical value of the thesis. The research analyzes Gheorghe Grigurcu's poetic work through the lens of cognitive poetics, highlighting the role of mental processes involved in the construction and reception of the text. Using tools such as cognitive deixis, figure/ground, textual worlds, blending, and conceptual metaphor, the thesis proposes a model that is useful and applicable to researchers, literary critics, and teachers interested in interdisciplinary investigation and in-depth understanding of the convergence between formal clarity and expressive richness.

Implementation of scientific results. The results obtained from the scientific approach were reflected in 9 articles published in humanities journals and communications at 13 international and national scientific conferences, as well as in research activities within the framework of State Projects: Culture of promoting the image of cities in the Republic of Moldova through Art and Mythopoetics (ICI, USM 2022–2023) and Culture and politics in the context of political regime changes: from Romanian Bessarabia to the Republic of Moldova, USM Research Institute: Institute of History, 2023 – ongoing.

АННОТАЦИЯ

Северин Марта: *Выразительность поэзии Георге Григорку: формальная строгость и воображаемая грация*

Кандидатская диссертация по филологии по специальности

622.01 - Румынская литература, Кишинёв, 2025

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 176 источника, приложения, 150 страниц основного текста, декларация об ответственности, автобиография автора.

Ключевые слова: Георге Григорку, румынская литература, когнитивная поэтика, модернизм, литературный критик, лирическое творчество, критическое восприятие, фигура/фон, когнитивный дейксис, текстовые миры, дейктические, эпистемические и аттитудные суб-мира, блендинг, концептуальная метафора, герметизм, автокритика, интроспекция, восприятие, эмоция.

Цель работы состоит в том, чтобы показать, каким образом поэзия Георге Григорку сочетает формальную строгость и сложность воображаемого, предлагая инновационную аналитико-интерпретационную модель, интегрирующую подходы литературной теории — в частности структуралистской поэтики, исследований воображаемого — а также когнитивных наук. Такой подход позволяет исследовать, как поэтическая структура и насыщенность образности влияют на когнитивные процессы, восприятие и эмоциональные реакции читателя.

Задачи исследования: контекстуализация творческого профиля Георге Григорку через выявление биографических элементов, формирующих его уникальный лирический голос; исследование досье критической рецепции от дебюта писателя до настоящего времени; определение поэзии с точки зрения поэта и критика Георге Григорку; представление этико-эстетического мировоззрения автора и его примеров в критических трудах; выявление сходств между импрессионистскими принципами, продвигаемыми в критике Григорку, и взглядами теоретиков когнитивной поэтики; перечисление формальных принципов в его поэтическом творчестве; исследование утонченности его творчества, демонстрирующее, как поэзия Григорку отличается выразительной изысканностью и тематической глубиной; определение дейктического центра в этапах его лирического творчества; выявление суб-миров и текстовых миров в поэтических текстах; акцентирование роли теории фигуры/фона в поэтическом дискурсе Григорку; исследование роли концептуальной метафоры не только в лингвистическом аспекте, но и как фундаментального способа понимания окружающего мира.

Научная новизна и оригинальность заключаются в анализе поэзии с позиции когнитивной поэтики — новой междисциплинарной парадигмы, объединяющей психологию, лингвистику и нейронауку. Цель — выявить взаимодействие формальной строгости и богатства воображения в создании поэтического смысла и предложить глубокое понимание того, как поэтический язык влияет на восприятие и мышление читателя. Такой подход предполагает не только анализ и интерпретацию поэтических образов, но и исследование того, как язык Григорку взаимодействует с сознанием читателя, вызывая эмоциональные реакции, отражающие универсальный человеческий опыт.

Полученные научные результаты заключаются в создании всеобъемлющего синтеза лирического творчества Георге Григорку, через анализ тематических ядер и монографических координат, интерпретированных в свете когнитивной поэтики, с целью выявления баланса между строгой формальной конструкцией и воображаемой грацией, определяющими его место в румынской литературе.

Теоретическая значимость и практическая ценность диссертации. Исследование рассматривает поэтическое творчество Георге Григорку сквозь призму когнитивной поэтики, выявляя роль ментальных процессов в создании и восприятии текста. Используя такие инструменты, как когнитивный дейксис, фигура/фон, текстовые миры, блендинг и концептуальная метафора, работа предлагает модель, полезную исследователям, литературным критикам и преподавателям, заинтересованным в междисциплинарных подходах и углублённом понимании взаимосвязи между формальной ясностью и выразительным богатством.

Внедрение научных результатов. Итоги исследования отражены в 9 статьях, опубликованных в научных гуманитарных журналах, в 13 докладах на международных и национальных конференциях, а также в исследовательской деятельности в рамках государственных проектов: Культура продвижения образа городов Республики Молдова через искусство и мифопоэтику (ICI, USM 2022–2023) и Культура и политика в контексте смены политических режимов: от румынской Бессарабии до Республики Молдова (Институт исследований при USM: Институт истории, 2023 – в процессе).

SEVERIN MARTA

**EXPRESIVITATEA POEZIEI LUI GHEORGHE GRIGURCU:
RIGOAREA FORMALĂ ȘI GRAȚIA IMAGINATIVĂ**

SPECIALITATEA: 622.01 – LITERATURA ROMÂNĂ

Rezumatul tezei de doctorat în filologie

Aprobat spre tipar: 6.11.2025
Hârtie offset. Tipar offset.
Coli de tipar: 2,1

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr. 140/25

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici 60, Chișinău, MD – 2009